

JOOST DIJKSMAN:

**"ALMENSE CRYPTTE IS
VOLSTREKT UNIEK"**

Hij is 84, en 'still going strong'. Of hoe zeg je dat op z'n Achterhoeks? Nee, geboren is hij niet in deze streek, getogen evenmin. Maar Joost Dijkman mag zich sinds 1968 Almenaar noemen. Hij vestigde zich als onderwijzer en werd later directeur van de Julianaschool. Daarnaast maakte hij zich verdienstelijk in tal van vrijwilligersfuncties. "Ik ben zelfs voorzitter geweest van de geitenfokvereniging." Deze *Aan het woord* gaat specifiek over een onderwerp dat Dijkman al bezighoudt sinds hij in het Berkeldorp voet aan wal zette: het verhaal van de crypte onder de plaatselijke dorpskerk.

"Een jaar voordat we hiernaartoe kwamen, onderging de kerk een opknapbeurt. Je zou zeggen dat de renovatie de gelegenheid bood om een kijkje in die crypte te nemen en de mummies te zien die er liggen. Het zijn er achttien in totaal. Maar het kerkbestuur stond dat niet toe."

Het was buiten de waard, c.q. de dominee gerekend. "Almen had sinds een paar jaar een predikant, afkomstig uit Friesland. Hij kende de mummiekelder in het Friese plaatsje Wieuwerd. Toen hij vernam dat Almen ook zo'n kelder had, wekte dat zijn nieuwsgierigheid. Dus wat doet die rakker? Hij gaat met de aannemer en een paar vriendjes 's avonds stiekem naar de kerk. Ze hakken een gat in de bovenkant van de crypte. In feite een daad van vandalisme. In de crypte hebben ze de kisten geopend. En foto's gemaakt. 'Aan niemand verder vertellen', zeiden ze tegen elkaar. Maar dat lukt in zo'n klein dorp natuurlijk niet.

Vervolgens kreeg je twee kampen. Het ene kamp sprak er schande van: 'Een dominee die grafschennis pleegt... En dat noemt zich christen!' Het andere kamp had meer iets van: we zouden zelf ook wel in de crypte willen rondneuzen. Je kunt er van buiten alleen door de tralies een glimp van opvangen. Als je ogen een beetje gewend zijn aan het donker zie je vaag de kisten.

De hele kwestie werd in geuren en kleuren in beeld gebracht in de gekostumeerde stoelendans tijdens het Almens feest. Het ging de predikant niet in de kouwe kleren zitten, hij had het er moeilijk mee."

Naar binnen gekropen

Daarna is niemand de crypte meer in geweest. Tot 1984. Dijkman: "Bij een reparatie moesten de spijltjes van het ventilatiegat aan de schoolzijde

van het kerkgebouw worden verwijderd om opnieuw te worden ingemetseld. Henk Wentink, de aannemer die daar aan het werk was, wenkte mij in de schoolpauze: 'Wil je iets bijzonders zien?' Daar had ik wel oren naar. We zijn door het ventilatiegat naar binnen gekropen, het ging net. Zo kwamen we in de crypte. Van een van de kisten zat het deksel los, die hebben we geopend. Er lag een manspersoon in, met z'n kleding en laarzen nog aan. Een vreemde gewaarwording."

De twee kropen weer naar buiten, Dijkman liep naar zijn school en... hield de kaken stijf op elkaar. De enige die hij op de hoogte bracht was zijn vrouw. "Ik wilde niet wéér zo'n rel."

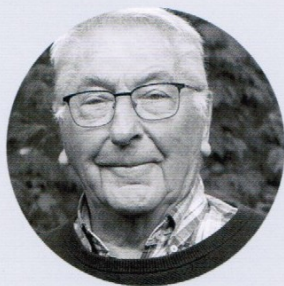
Pas een jaar of twintig later bracht hij ten overstaan van de koster zijn avontuur met Henk Wentink ter sprake. "Ik wist dat de koster er wel interesse in zou hebben." Nóg geïnteresseerder was Ed de Groot, gepensioneerd conservator van

Tekst: Sander Grootendorst (1958) is journalist. Geboren in Amsterdam, woont in Zutphen sinds 2003. Studeerde Duitse taal- en letterkunde aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Daarna werkzaam voor diverse regionale dag- en weekbladen. Publiceert vooral over natuur en cultuur. Van zijn hand verschenen drie dichtbundels. Houdt een blog bij: natuurvertaler.nl

Vorige pagina: Joost Dijkman
| Foto: Sander Grootendorst

Links: Ventilatieopening van de crypte in de noordelijke muur van de kerk | Foto: Sander Grootendorst

Joost Dijkstra (1940) werd in Velsen geboren, een dag na de Duitse inval. Zijn ouders woonden in Delft, maar ze moesten daar weg toen zijn vader werd gemobiliseerd. Daarna woonden ze een tijdje in Rotterdam, op de bovenverdieping bij opa. Vervolgens naar Bennekom, omdat zijn moeder daar een baan kreeg als onderwijzeres. Een pad dat ook zoon Joost zou volgen. Hij bezocht in Arnhem de kweekschool. Na zijn diensttijd ging hij als onderwijzer aan de slag in Heerjansdam. Vervolgens solliciteerde hij bij de Julianaschool in Almen. Hij werd aangenomen, bleef tot aan zijn pensioen en raakte aan het heden én het verleden van Almen verknocht.

Links: De crypte met twee kinderkisten | Aestimatica

het Natuurhistorisch Museum in Maastricht. Hem was het verhaal van de Almense mummies ter ore gekomen. "De Groot is een kenner op dit gebied, hij was bezig aan een publicatie over mummies. Hij logeerde in De Hoofdige Boer. Daar stelde hij er vragen over, hij werd doorverwezen naar de koster, die hem doorstuurde naar mij. We kwamen samen tot de conclusie dat de crypte nader onderzoek verdient. Dat er echt iets moest gebeuren." Dijkstra kwam in contact met Norbert Eeltink, archeoloog en bottenspecialist. Eeltink voerde een quickscan uit. "Via de plaatselijke aannemer kregen we gesponsord dat de spijlen zijn vervangen door een afsluitbaar hekje. De sleutel is in beheer van de kerkenraad. 'Het is fantastisch', zei Norbert, 'de Nachtwacht onder de grafkelders.' De crypte van Almen is volstrekt uniek en heeft een zeer hoge wetenschappelijke en cultuurhistorische waarde. Zowel de grafkelder zelf als haar inhoud. Er bestaan meer van deze cryptes, maar dan zonder de lichamen, die op natuurlijke wijze zijn verdroogd. De lijken zijn niet met bepaalde middelen gemummificeerd, het is gewoon de werking van de luchtstroom. In historische bronnen wordt in 1714 voor het eerst een bijzetting in de Almense crypte genoemd. Zeker tot 1817 werden doden bijgezet in de crypte, maar in 1829 werd het begraven in kerken in Nederland bij wet verboden. In 1849 is de ingang dichtgemetseld en verdween de toegangstrap onder de kerkvloer."

In verband met een renovatie werd de crypte in 1915 weer geopend, wat gemeentesecretaris Jo-

hannes de Graaf de gelegenheid bood de doods-kisten te onderzoeken. Hij berichtte daarover in zijn boek *Uit Gorssels verleden* (1926), maar repte met geen woord over de mummies. "Het ging hem om de achtergronden van de bijgezette doden," zegt Dijkstra. Het boek van De Graaf bevat wel een tekening met de exacte positie van de kisten.

Van Lintelo's

Almen, nog steeds een klein dorp, was een eeuw geleden niet meer dan een samenraapsel van wat boerderijen. En een kerk dus. En een school. "De burenen van het kerkgebouw waren de schoolmeester en de directeur van de zuivelfabriek. Dat huis staat er nog, de fabriek erachter niet meer. De jonge vrouw van meester Overkamp, hoofd der school, en zuiveldirecteur Bokhorst, hebben met z'n tweeën de grafkelder bezocht. En zij vertelden wél aan iedereen wat ze hadden gezien. 'Ik prikte met mijn vinger in een mummie, maar het was helemaal niet eng.' En: 'Er lag een vrouw met een kindje in haar armen.'" Sindsdien deden de verhalen de ronde. Verhalen die in de jaren zestig ook de Friese predikant bereikten. Hij liet ze optekenen door een journalist uit zijn provincie. Het artikel in de *Leeuwarder Courant* is in het digitale krantenarchief *Delpher* na te lezen.

Terug naar de tijd dat de adel het in de Achterhoek voor het zeggen had. Welke families had je zoal? "De Van Heeckerens natuurlijk, die zaten op De Ehze, het kasteel dat nu een verpleeghuis is. Daar woonden ook de Bronkhorsten en later de Van Lintelo's. Christiaan Karel van Lintelo, die leefde rond 1700, was een gunsteling van stadhouder Willem III. Hij is consul geweest in Berlijn. Een echte pief. Iemand die met de koets door Almen reed, waarbij de dorpsbewoners plechtig aan de kant gingen. Met het dagelijks leven in de boerderijen zal hij zich verder niet hebben bemoeid. Maar de Van Lintelo's deden wel schenkingen aan de kerk: avondmaalszilver en een avondmaalsbeker. Plus een forse gift voor de kerkklokken."

In die jaren moet de grafkelder zijn gebouwd. "Waarschijnlijk in de periode kort voor 1700. De exacte datum is niet bekend, ook niet wie de

AAN 'T WOORD

bouwer is en hoeveel het heeft gekost." Duidelijk is wel waaróm de crypte is gebouwd: "Als je daar het geld voor had, en dat hadden de Van Lintelo's, kon je er werk van maken dat je lichaam na je overlijden zou worden bewaard tot de dag van de Opstanding. Dat is de achterliggende gedachte. En ze hadden kennis van zaken: in de kelder moest ventilatie worden geregeld – een constante luchtstroom die ervoor zorgt dat de lichamen indrogen en niet verteren."

De eerste die werd bijgezet in de crypte was een zontje van Christiaan Karel, slechts één jaar oud. Geboren in Berlijn op 24 februari 1713 en gestorven in 1714. "Het kleine kistje werd in de maagdelijke grafkelder geplaatst." Zeven andere Van Lintelo's volgden. Daarna hield het op met die familie. "Zo ging dat vaker. Een geslacht sterft uit, een kasteel wordt verkocht. Er verschijnen nieuwe namen. Op de tekening van De Graaf kun je zien wat dat voor gevolgen had voor de crypte. Ze hebben een muurtje gemetseld en de kisten met de Van Lintelo's erachter opgestapeld. Wel zorgvuldig overigens. In het overgebleven deel van de crypte kwamen kisten te staan van onder anderen de bewoners van landgoed Het Hulze."

Behouden

Bij de quickscan is alleen even een blik geworpen door de kleine openingen in dat muurtje. Verder onderzoek, ook van de crypte als geheel, is gewenst en kan nog een schat aan waardevolle historische informatie opleveren, stelt Dijkman. "Tegenwoordig kunnen ze zelfs bepalen welke ziektes de overledenen van toen hebben gehad." De Stichting Almens Crypte bepleit dringend dat vervolgonderzoek goed kan worden gecombineerd met hoogst noodzakelijke herstelwerkzaamheden aan de crypte zelf. "Het lastige is dat de kisten eruit zullen moeten, omdat de ruimte zo klein is. Het beste zou zijn om de dichtgemetselde ingang weer te openen. Het is maar de vraag of werktuigen en materialen nu door de ventilatiegaten kunnen. Of mensen. Dat is arbotechnisch denk ik niet meer verantwoord."

Mocht de crypte weer officieel toegankelijk wor-

den, dan nog zit het er niet in dat het ooit een toeristische attractie zal zijn. "Los van de gevoeligheid van de mummies, het is er gewoon veel te klein." Maar er zijn ook andere mogelijkheden om het publiek erbij te betrekken en te informeren. Onderhoud en onderzoek zijn duur. En de edellieden die het eventueel hadden kunnen betalen vanuit hun ruim gevulde schatkist... die zijn dood en bijgezet. Dijkman: "Voor de stichting is het nu zaak de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en andere subsidieverstrekkers ervan te overtuigen dat onderhoud en restauratie van de crypte absoluut noodzakelijk zijn om dit cultureel historische erfgoed te behouden. Daarnaast zijn donateurs ook van harte welkom."

Het zou mooi zijn als Dijkman de uitkomst van het onderzoek nog mag meebeleven. Hij heeft er zoveel energie in gestoken. Bijna net zoveel als toen hij de Almense kinderen onder zijn hoede had, in de jaren dat hij als 'hoofd der school' zelf tot de notabelen van het dorp behoorde. "Het hield in dat je ook functies aanvaardde die je zelf van tevoren nooit bedacht zou hebben. Dijkman is een van de mede-oprichters van de plaatselijke belangenvereniging, hij zat in het zwembad- en kerkbestuur en is nog altijd bestuurslid van de plaatselijke afdeling van de Berkelschippers. Hij is helemaal geworteld in de Achterhoek. Niet slecht voor een geboren westerling. "We wonen hier al zesenvijftig jaar en we zijn nooit ook maar één keer op het idee gekomen om te verhuizen."

Boven: De kerk in Almen, een illustratie van de Zutphense kunstenaar Jan Baggen | **Uit:** De laan die derwaart gaat

Alle informatie is te vinden op de website almenscrypte.nl